

Reactie op het artikel in Landschap 26/4: 161-169

Met hun artikel “Het gaat weer beter met de natuur in Nederland” in LANDSCHAP hebben Udo de Haes *et al.* (2009) een flinke steen in de vijver gegooid. Het is een enigszins provocerend, maar rationeel, verhelderend en verfrissend betoog. Toch heb ik enkele kritische opmerkingen.

Ten eerste constateren de auteurs sinds 1970 veel vooruitgang in biodiversiteit in Nederland en zij verbinden daar diverse conclusies aan. Die vooruitgang zou echter slechts schone schijn zijn als hij op rekening zou komen van het feit dat de intensiteit van inventariseren in de loop der jaren is toegenomen. Navraag bij de auteurs leert dat zij daarvoor hebben gecorrigeerd, maar dat staat niet in hun artikel. Daarmee doen zij hun betoog tekort.

Verder maken de auteurs terecht onderscheid tussen twee typen referenties: doel- en analytische referenties. Als voorbeeld van het eerste kiezen ze het jaar 1900 en als voorbeeld van het tweede 1970, rond welk jaar nieuw natuur- en milieubeleid en nieuwe natuur- en milieuorganisaties van start gingen. Daar hadden zij nog aan toe kunnen voegen: 1970 was ook het Natuurbeschermingsjaar van de Raad van Europa. In feite zou 1970 ook best een doelreferentie kunnen zijn en 1900 een analytische referentie. Er zijn immers al natuurbeleid en natuurorganisaties vanaf 1900. En of de biodiversiteit rond 1900 op een hoogtepunt was, staat niet vast.

Waardering van exoten

Daarnaast zijn opmerkingen te maken bij de manier waarop exotische soorten worden gewaardeerd:

1 De auteurs maken gelukkig niet de fout om alle exoten die zich hebben gevestigd mee te tellen als aanwinst voor de biodiversiteit. Dat zou een al te gemakkelijk manier zijn om doelstellingen inzake biodiversiteit te halen. Terecht maken ze een tweedeling tussen soorten uit de

eigen biogeografische regio en soorten uit andere regio's. Er is veel voor te zeggen om die laatste als in beginsel ongewenst te beschouwen. Ten eerste dragen exoten uit andere regio's per definitie bij aan mondiale nivellering, homogenisering, of zo men wil McDonaldisering van flora en fauna. Het argument van flora- en faunavervalsing moet dan ook niet schamper worden afgedaan met “eigen soorten eerst”, zoals de auteurs doen. Ten tweede is bij exoten uit andere regio's het risico van invasies groter. Dat komt doordat deze soorten sommige of al hun natuurlijke vijanden hebben ‘afgeschud’, een fenomeen dat *enemy release* heet. Ook hebben exoten niet zelden een concurrentievoordeel doordat ze beschikken over biochemische of biologische ‘wapens’ waartegen inheemse soorten geen verweer hebben. Daardoor is er meer kans op een populatie-explosie en schade aan inheemse flora, fauna of zelfs ecosystemen. Klassiek voorbeeld is nog altijd het konijn in Australië. Van recenter datum is de invasie van de driehoeksmossel vanuit Europa in Noord-Amerika. Voorbeelden van invasieve exoten in Nederland zijn de Japanse oester, de Japanse duizendknoop, de Amerikaanse vogelkers en de muskusrat. Voor andere voorbeelden, zie Van der Weijden *et al.* (2007)

2 De auteurs stellen: “Exoten die zich sterk uitbreiden en schade geven, de invasieve soorten, zijn ongewenst” om te vervolgen: “Maar ook niet-schadelijke exoten worden vaak als flora- en faunavervalsing, en daarmee als ongewenst beschouwd.” Dat vinden de auteurs niet terecht. Het lijkt erop dat ze exoten eerst het voordeel van de twij-

WOUTER VAN DER
WEIJDEN

Drs. W.J. van der Weijden
Centrum voor Landbouw en
Milieu, Postbus 62, 4100 AB
Culemborg
wvanderweijden@clm.nl

Foto **Barend Hazeleger**
bvbeeld.nl
Uitkerkse Polder, België

Foto Jerry van Dijk,
nijlgans



fel willen geven en vinden dat we pas mogen ingrijpen als de schade is gebleken. Maar dan is het vaak al te laat om de populatie nog te beheersen. Een soort die zich eenmaal wijd heeft verspreid is veelal niet meer uit te roeien, althans niet zonder hoge economische en/of ecologische kosten. Denk maar aan *Phytophthora*, die vandaag – 165 jaar na zijn introductie – alleen al in Nederland nog jaarlijks €100 miljoen aan schade en bestrijding in de aardappelteelt kost. Selectie aan de poort dan? Dat is lastig, want hoe weet je van tevoren of een exoot zich sterk zal uitbreiden en schade zal geven? Dat is vaak niet met zekerheid vast te stellen. Kattenstaart bijvoorbeeld is een onschuldige plant in Europa, maar een ware plaag in delen van Noord-Amerika. Bovendien kan er een *time-lag* van enkele decennia zijn voordat een soort zich ontpopt tot plaag. Daarom is het wijzer om bij introducties van exoten het voorzorgbeginsel te hanteren: zo mogelijk buiten de deur houden tenzij gedegen toetsing heeft uitgewezen dat de

soort weinig of geen kwaad kan. Niet “ja, mits” dus, maar “nee, tenzij”.

3 De auteurs stellen voor dat ook soorten uit de eigen biogeografische regio als zodanig gewenst zijn en in maatlaten moeten worden opgenomen. Deze zouden dan ook niet meer als exoten moeten worden betiteld. Daar zit veel in, maar de auteurs maken niet duidelijk wat zij met de eigen biogeografische regio bedoelen. Wel spreken ze in een bijzin van een “open uitwisseling van Vlissingen tot Vladivostok”, suggererend dat we met één biogeografische regio te maken hebben. Inderdaad rekent de biogeografische theorie deze hele regio tot de Palearctis. Toch is er maar beperkte uitwisseling van soorten. Sibirië en Centraal-Azië zijn duizenden jaren lang een onoverkomelijke verspreidingsbarrière tussen Oost-Azië en Europa geweest. Gelukkig maar, anders waren invasieve exoten als de tijgermug, de Aziatische boktor, de Japanse duizendknoop en vele andere soorten al veel eerder in Europa gearriveerd. Hoe dan ook is er alle reden om nieuwkomers uit Oost-Azië als exoten te beschouwen. Maar dat doen de auteurs waarschijnlijk zelf ook.

4 De auteurs verwijzen naar de oratie van Menno Schilthuis (2009), die zelfs voor invasieve exoten kansen ziet voor ‘integratie’ in bestaande ecosystemen. Als zulke aan het politieke debat ontleende termen worden gebruikt – Schilthuis deed dat overigens met een knipoog – moeten we oppassen voor begripsverwarring en ideologie. Het is waar dat invasieve exoten soms in de loop der jaren minder schadelijk worden. Dat komt vooral door natuurlijke selectie. Die kan ervoor zorgen dat de exoot minder schadelijk wordt, namelijk als dat zijn overlevingskansen verhoogt, dat inheemse gastheren, prooi-soorten of concurrenten weerbaarder worden of dat inheemse natuurlijk vijanden effectiever worden. De aanpassing kan dus van twee kanten komen. Dat zouden we ‘integratie’ kunnen noemen. Maar het is *wishful thinking* dat zo’n integratie bij alle invasieve exoten zal optreden.

Denk maar aan *Phytophthora* en de muskusrat. Bovendien wordt in het politieke debat bij integratie verondersteld dat immigranten kunnen worden opgevoed om zich beter aan te passen. Maar dat is natuurlijk een illusie als het gaat om planten, dieren en micro-organismen.

5 De auteurs verzetten zich tegen het idee dat exoten altijd generalisten zijn en meer in het algemeen tegen het beeld dat soorten die zich uitbreiden generalisten zouden zijn en soorten die uitsterven bijzondere soorten. Maar hier halen ze zaken door elkaar. Als voorbeelden van nieuwe soorten specialistische broedvogels noemen ze: kraanvogel, zeearend, roodkeelduiker en kleine en grote zilverreiger. Dat zijn echter geen exoten, maar soorten uit de Europese regio die op eigen kracht naar Nederland zijn gekomen. En ze zijn ook niet allemaal nieuw voor Nederland, want naast de kraanvogel – waarvan de auteurs dit melden – hebben ook de beide zilverreigers en mogelijk de zeearend al eerder in Nederland gebroed. Echte exoten, nieuwkomers uit andere regio's, zijn vaak wel generalisten. Denk aan Nijlgans, Canadese gans en halsbandparkiet.

Hoewel de waardering van exoten dus zorgvuldiger had gekund, lijkt de conclusie dat de biodiversiteit in Nederland sinds 1970 per saldo vooruit is gegaan houdbaar. En inderdaad, die vooruitgang is goeddeels te danken is aan “de inspanningen van natuur- en milieubeschermingsorganisaties, PGO's, actiegroepen, terreinbeheerders, vrijwilligers, boeren, bedrijfsleven, overheidsbeleid en onderzoek”. Elders noemen de auteurs terecht ook klimaatverandering als factor, met name waar het gaat om de komst van nieuwkomers. Dat natuurbeleid kan werken is ook elders aangetoond, bijvoorbeeld door Donald *et al.* (2007) in een glashelder artikel over de effectiviteit van de EU Vogelrichtlijn.

Blijft het risico dat dergelijke optimistische conclusies door de politiek worden gebruikt om te bezuinigen op na-



Foto Harry van Oosterhout
bvbeeld.nl,
Japanse oester

tuurbeleid. Maar dat zou misplaatst zijn. Beleid dat werkt verdient juist eerder een ruimer budget.

literatuur

Donald, P., F.J. Sanderson, I.J. Burfield, S.M. Bierman, R.D. Gregory & Z. Waliczky, 2007. International conservation policy delivers benefits for birds in Europe. *Science* 317: 810-813.

Schilthuizen, M. 2009. Allochtone biodiversiteit: integratie door evolutie. Oratie. Rijksuniversiteit Groningen

Udo de Haes, H., W. Tamis, G. de Snoo & H. Prins, 2009. Het gaat weer beter met de natuur in Nederland. *Landschap* 26/4: 161-169.

Weijden, W. van der, P. Bol & R. Leewis, 2007. Biological Globalisation – Bio-invasions and their impacts on nature, the economy and public health. Utrecht. KNNV Publishing.